

Antal Balázs

EGY VILÁG BEJÁRÁSA

LÁSZLÓ NOÉMI: *PULZUS*. PRAE KIADÓ – LECTOR KIADÓ,
BUDAPEST – MAROSVÁSÁRHELY, 2023.

A hihetetlen kerek évfordulóhoz érkezett László Noémi új kötete világlátásra hívja olvasóját – de közel sem egy egyszerű, gondtalan utazásra, bármennyire is úgy tűnik első látásra, véletlen belelapozásra talán. Na persze az sem mindegy, hol üti fel találomra ilyenkor a könyvet a(z) (bele)olvasó... Tér és térszerűvé alakuló élet és idő – úgy is, mint életidő – bejárása, átlátása, feltárása és megértése a kötet verseinek a célja, még akkor is, ha ennek lehetetlenségével szembesül végül is a versek beszélője, akit az elejtett megjegyzések alapján esélyesen helyzetbe lehet hozni a költővel. Egy élet városai és tájai neveződnek meg a tétélekben, az olvasóban talán jobban is megragadnak az alcímként megadott földrajzi nevek, mint a poétikus jelentéseket hordozó valódi címek – már csak azért is, mert a kötet ciklusbeosztásának logikája a felszín felől nézve a városokhoz, tájakhoz igazodik. Az elsőben Erdély, majd az utolsó két versében a tágabb Románia, a másodikban Budapest, a legutolsó verssel a Balatonig megnyújtva, a harmadik ciklusban pedig a Föld nagyvárosai, s a legutolsó, kötetzáró versben egyenesen maga a bolygó a bolyongás tere. Hogy e bolyongás pedig az élet, ahhoz a legeggyértelműbb útmutatást a kötet címe adja: a vér lüktetésének ritmusára hálózza be a világot az utazás élménye – bár maga az utazás inkább csak tudott itt, nem tematizált. Ami tematizált, az viszont az otthonkeresés. És épp itt kezdődik az, hogy csak első látásra tűnik olyan nyugalmasnak és kedvesnek itt minden.

A játékoság, jobban mondva a játékos felszín nem idegen László Noémi verseitől. Azok közé a költők közé tartozik, akiknek versnyelve nem áttetsző, nem az olvasó azonnali, bombasztikus „megsorozására” törekszik, sokkal inkább finoman, ironikusan szúr oda-oda, mélyítve sebbé azt, ami elsőre fel sem tűnik, vagy csak véletlen karcolásnak vélné az olvasó. Itt van például e kötet nyitánya: az első ciklus a *Béke van* címet viseli, amely szókapcsolat azonnal az első versben fellelhető. E vers, *Az idő bogárlábakon*, Kolozsvárt nevezi meg alcímében – az otthon. Ennek megfelelően kedves, nosztalgikus sorokat olvasunk, már-már édeskéseket – a személyesség visszagondol-

lós, szereteteli érzékenységből szólókat. Amikorra azonban elérkezünk a címet adó szavakhoz, addigra azok jelentése kibillen az otthonos egyensúlyból, hiszen a gyerekkor világának háttere a kommunizmus utolsó évtizedeinek képeiből építkezik. Így mikor azt olvassuk: „Harsány, hideg, szegényes, / történetedben mégis ez a jó. / Ez a gyerekkorod. Lásd, béke van” (9.) – akkor az már csak a visszanézés békéje, egy feldúlt világra való visszanézése, ahol az „idő oldása”, enyhítő és megszépítő hatása működik inkább. Hasonló módon csavarodnak ellentettjükre a mondatok, kifejezések az egész versgyűjteményben: nagyon gyakori az ironikus jelentésteremtés. Ez pedig azt hozza magával, hogy László Noémit e versgyűjtemény kedélyét őrző és óvó szerzőnek mutatja, aki nem egyszerűen valami keserédes, fanyar édesbútól tartja magát távol, hanem a fájdalmat nem engedi be az életébe – vagy legalábbis nem engedi a felszínre jutni. Mert a mélyben kimondhatatlanul ez munkál.

Ha már a felszín és a mélystruktúra ennyiszor előjön írásomban, gyorsan kimondom: nem egyszerűen a tájak határozzák meg a ciklusszerkezetet. Az emlékezés rétegeinek folyamatos kibomlása és egymásra rakódása egyre feszültebbé teszi a verseket. Az otthon képeivel indul tehát a gyűjtemény, hogy aztán onnan egyre távolodjék. Az otthont az otthonos helyek követik, majd az egyre kevésbé otthonosak. Nagyjából a kötet közepe táján, a második, *Minden időben* című ciklusban ötödik versként szereplő *A téren. Blaha Lujza tér* című tételben fordul érzésem szerint végképp át az otthontalanság kifejezésébe a beszélő. Addig (és zömmel majd azután is) a versek logikája nagyjából hasonló: a terek körülírása, megjelenítése és a hozzájuk kapcsolódó, bennük/rajtuk megélt életesemények, élmények egymásra rajzolódása az objektív és szubjektív közös metszetében projektáló szöveget hoz létre. Itt azonban leírás helyett azonnal az élmény körülírhatatlansága szólal meg megválaszolhatatlan kérdések formájában: „A jóra miért nem emlékezem? / A rosszat miért boncolgatom? / Magam előtt miért tologatom / az éjszakában annyi unt szavam, / elrontott célzásom, kisiklott évem, / távoli életem vakfoltjait?” (65.) Itt az alcímet adó tér pusztán csak megemlítődik, de annál élesebben rajzolódik meg a keresztút-lét, a között-lét „seholtalansága”, ami azért is lepheti meg az olvasót, mert a keserű kifakadás előkészítése csak a figyelmes szemnek tárta föl magát. Innen azonban egyértelmű, hogy nem annyira a helyek megidézése, a kellemes hangulatok rekonstruálása a fő tét, hanem önmagának, önmaga elveszett, kihullott életidejének keresésére indult vissza az időben a beszélő. Pedig pont a „pesti (+balatoni) szín” ciklus-címe kecsegtet az állandósággal – közben meg itt feslik fel a szövedék. Igaz,

ehhez nem is kell az ötödik versig eljutni. Hiszen egy fővárost már bejárnak a versek, mielőtt Budapesthez érnek – s a Bukarest-vers kezdetét e versek kezdete minimálisan variálva megismétli („Bukarest véletlenül alakult” (49.) – „Budapest véletlenül alakult” (55.)). Ráadásul, bár két külön ciklusban, de egymás után következnek e versek, főcímük pedig sorrendben a következő: *Anyavers – Lányvers*.

Ezzel pedig elérkeztünk oda, hogy a versekben természetesen nemcsak úgy sorakoznak a tájak és városok, városi helyszínek meg a hozzájuk rendelt események, hanem egy felnövéstörténeti kirakós mozaikdarabkái is az olvasó elé tárják, ahol gyerekből anyává, gyermekek édesanyjává válik a beszélő. A megélt élet és a lehetséges életek – nem is annyira mint elszalasztott, meg nem élt életek, hanem mint a szembejövők arcán fürkészendők – vagy az elvégzett munka öröme, majd egyszerű nyugtázása és persze rengeteg keresés és ténfergés, életkori periódusok, amikor a beszélő magányos és szorongó: mind témákat adnak a verseknek. Azért persze olyan nagyon nem komorodik el a gyűjtemény anyaga, de látványosan másképpen működik egybeolvasva, mint az egyes tételek külön-külön. Éppenséggel nagyon is elképzelhetőnek tartom még afféle városnapi ünnepségeken is egyik-másik elhangzását, különösen, hogy erre inkább Erdélyben éreznék esélyt, és az erdélyi városokat megidéző versek még egyben olvasva is barátságosabbak, legfeljebb csak egyféle sokat sejtető boldog-szomorúság bujkál a soraik között.

A harmadik ciklus, a *Bábel* már címében is jelzi a zűrzavart – vagy talán pontosabb, ha azt mondom, hogy a címében jelzi, mert maguk a versek továbbra is a beszéd elemi örömről tanúskodó darabok, melyek magabiztosan őrzik poétikai karakterüket. Európa, Ázsia és Ausztrália városai már nem egyszer az íráságon/költőségen keresztül telnek fel tartalommal, ilyenformán a korábbi ciklusok munkához kapcsolódó verseihez illeszkednek (amilyen a budapesti ciklusban például a *Drei Raben* c. vers). A városról városra „repkedő” versek közül mindenképpen azt emelném ki, amelyik nem város(ok)ról beszél: a kötetzáró, *Egy kör* főcímű verset, melynek alcíme szerint „helyszíne” a *Föld*. Ennek ellenére, már amennyiben ez ellentmondás, nem valamiféle összegző költemény ez, inkább a jövő verse, és hát abban is az egyetlen bizonyosság – a halálé. Az eddigiekből úgy tűnhet, logikus zárlat ez a gyűjtemény végén, de azért közel sem komorul el ennyire a látkép – inkább ugrás érezhető itt a megelőző versek után, mint fokozatosság, s hát maga a vers sem igazán szomorú tulajdonképp, éppen az eddig is meglevő játékoság okán, amely nagyon termékenyen tartja mindvégig mozgásban az ellentmondások finoman ironikus feszültségét. Ám – persze annyira nem

meglepően – immár végképp összekapcsolja a beszélő sorsát a töprengéssel, az írással – a verssel – és a szorongással: „Halálom olyan, mint ez a mondat. / Ige sincs benne, mégis iszonyú sokat ronthat / a helyzeten. Vagy végképp kiigazítja azt...” (134.) Hogy aztán a végére valami bizarr halál-ünnepben érjen véget látszólag – amiről persze szó sincs, inkább holmi kontemplativitás olvasható ki a kötet zárósoraiból: „(...) halálom is velem született. // Ihatnánk is erre, azt hiszem, úgy dukál, / ne múljon semmi el tőlem! Egészséget, halál! / Nőj nagyra, élj soká, légy áldott, sokasodj, / míg poharunkból a nedű kifogy.” (135.)

Mindezt pedig az a könnyeden rímelő, ritmusérzékeny, de ritmustöresékre és ritmusváltásokra bármikor kész, allúziókkal és hivatkozásokkal finoman átszőtt versnyelv működteti, amely László Noémi költészetének megbízható ismertetőjegye volt mindig is. Nem feltétlen törekszik virtuozitásra, megenged ragrimeket vagy nagyon kézzelfogható felelőrímekeket is magának – de ez a fajta esendőség tudatos eszköze lírája formai eszköztárának már a kezdetektől fogva. László Noémi tavaly volt ötvenéves, s jövőre lesz harminc éve, hogy első kötetével bemutatkozott a költői pályán, de ezeket az éveket csak azért emlegetem fel itt, mert középkorúságnak e versek szemléletében, nyelvében nyoma sincs (bár az is lehet, hogy a kritikus is e költészettel együtt „középkorúsodott meg”), talán csak itt-ott érezni megfáradást – ami viszont összefügghet a versekbeli témákkal is. Amiről e helyt nem beszéltem, és érdemben kevésbé is tudok szólni róla: a kötet versei között Orosz Annabella illusztrációi sorakoznak, ugyan tematikailag érzésem szerint szabadon, de hangulatukban nagyon szépen „támasztva meg” a verseket: a nosztalgia, a melankólia és az otthonos melegség egyként jellemzője képnek is, szövegnek is a kötetben.

László Noémi a mai középgeneráció meghatározó költője. Visszafogott és távolságtartó, közege személyes, olykor megejtően az. Ország és világ nagy dolgai helyett mer „egyszerű” nő – lány és anya – lenni verseiben, de egyáltalán nem valamiféle tradicionális szerepnek fogja fel ezt. Jelen kötetete összegző-szintetizáló jellegű érzésem szerint – bár lehet, hogy csak a kerek évfordulók miatt érzem így: miközben felvonultatja jól ismert lírai eszközkészletét, az életét átfogó nagy állomásokról ír, a világot keresztül-kasul bejáró utakról. Az olvasó pedig további „jó” utazásokat kívánva várja a következő állomást!